

pristup umjetnosti čini mu se dosad mnogo nadmoćniji od bilo kojega drugog. Autoru se čini, zajedno s Garaudyjem, da je stav prema umjetnosti zapravo »probni kamen tumačenja marksizma«. Lifšicov zbornik, i njemu slični, kao i neki komentari, iako dobronamjerni, kaže Mikecin, nehotice su poslužili »brojnim samozvanim ideolozima da iz toga bogatoga materijala izgrade dogmatske, tromе, nevjerojatno nemisaone i, po 'praktičkim' konzekvencijama, zastrašujuće normative estetike, poetike i teorije umjetnosti koje u svojoj tromosti uporno traju do dana današnjega« (Ant., Pred. V). Mikecin podržava Garaudyjevu misao da je »pitanje umjetnosti prije svega pitanje stvaranja, i zato će svaka mehanička ili idealistička deformacija, svako dogmatsko shvaćanje stvaralačkog čina imati u estetici neposredno vidljive posljedice« (Ibid.). Zato svojom koncepcijom estetike i svojim odnosom prema umjetnosti kao »specifičnoj ljudskoj stvaralačkoj djelatnosti« marksizam može najbolje pokazati svoju »snagu i nadmoćnost svojeg mišljenja«. Jer, zaključuje on, »umjetnost može koincidirati s velikim ciljevima revolucije samo tako da do kraja slijedi načelo slobode istraživanja i stvaranja« (Ant., Pred. XVI).

Budući je marksističko mišljenje »u biti 'mišljenje revolucije', to jest mišljenje o putovima obrata dosadašnje povijesti, u smislu realizacije humanijeg i smislenijeg ljudskog opstanka«, (Ant., Pred. XVI) ono se podudara s ciljevima umjetnosti, koja slijedi te putove na svoj specifičan način. I zato nikakav dogmatizam ne bi smio biti vezan uz pojam marksizma, pokušava dokazati uređivač ove antologije svojim predgovorom pod naslovom: »Problemi marksističkog shvaćanja umjetnosti« i svojim izborom uvrštenih tekstova.

Zlata Knezović

J. A. KRAVCENKO, Narodni front vo Franciji 1934—1938.

Izdateljstvo »Nauka«, Moskva 1972, 295.

Narodni front Francuske jedna je od najznačajnijih pojava međunarodnoga radničkog pokreta novije historije. Stoga je interesantna, sadržajna i kompleksna problematika nastanka i razvoja Narodnog fronta bila privlačna tema za mnoge francuske i strane historičare. Narodni front bio je snažan demokratski pokret u francuskom narodu koji je pridonio zaustavljanju prodora fašizma u Francusku i obezbedio sprovođenje dubokih socijalnih preobražaja. J. Kravčenko analizirala je jedinstvo svih levih snaga u borbi za demokratiju, a protiv fašizma i rata, u čemu je rukovodeću ulogu odigrala radnička klasa, odnosno Komunistička partija Francuske, okupljanjem svih progresivnih snaga radi zaštite nacionalnih i internacionalnih interesa. Autorica je u delu prikazala ne samo načine borbe radničke klase za svoja prava nego i mere vlade Narodnog fronta.

Na početku knjige nalazi se vrlo kratak uvod (5—6) u kome je koncizno i sažeto iznet predmet istraživanja te knjige. Autorica konstatuje da je taj

pokret različito nazivan. Neprijatelji su ga označavali kao »opšti front«, službeno je nazivan »narodno jedinstvo«, a komunisti su mu prvi dali ime »narodni front« koje se i ustalilo.

Ostali deo knjige podeljen je na četiri dela. U prvom delu prikazano je rađanje jedinstvenoga radničkog fronta (7—83). U njemu se sadržajno slikaju društveno-ekonomski odnosi u Francuskoj u vreme velike ekonomske krize 1929—1933. Rukovodeća uloga monopola u Francuskoj omogućila je da se teret krize prebaci na srednja i sitna preduzeća i radničku klasu. Broj nezaposlenih radnika u to se vreme povećava. Osobito je težak bio položaj nezaposlenih radnika u poljoprivredi, koju je kriza takođe vrlo duboko zahvatila. J. Kravčenko pomno prati rađanje fašističkih organizacija u Francuskoj kao: »Francuska akcija«, »Francuska solidarnost«, »Patriotska omladina«, »Ognjeni krstovi« i dr. Autorica je detaljno prikazala ne samo programska načela tih organizacija no i glavne ideologe i vođe i ko ih finansira. U složenoj međunarodnoj situaciji, kad u Nemačkoj na vlast dolaze fašisti a u Francuskoj preti opasnost od njihovog jačanja, po nalogu Kominterne Komunistička partija Francuske, socijalisti i Partija progresivnog jedinstva počinju akciju za otklanjanje raskola u radničkom pokretu. Autorica podvlači kakav su značaj za zbliženje antifašističkih snaga imali masovni štrajkovi, demonstracije i mitinzi radi zaštite Georgija Dimitrova. Posebno govori o februarskim danima 1934. Opisani su veoma slikovito, i u tim danima radnici predvođeni komunistima i socijalistima stupaju u mnogim mestima Francuske u borbu za svoja prava, a protiv fašizma. Ta borba francuskih radnika imala je odjeka u drugim delovima Evrope, naročito u Austriji. Autorica je vrlo dinamično prikazala akcije za jedinstvo i stvaranje Narodnog fronta Francuske i ulogu koju su vođe pojedinih partija u tome odigrali. Narodni front je odmah pri stvaranju otvoreno istupio protiv fašizma i ofanzive kapitalizma. Činili su ga ujedinjena radnička klasa, seljaci i sitna buržoazija. Istovremeno su analizirane odluke održanih kongresa pojedinih partija.

U narednom, drugom odeljku (84—145) —»Obrazovanje narodnog fronta«, veoma su ilustrativno prikazani uslovi u kojima je došlo do njegovog formiranja. Markantnim potezima iznose se uslovi u kojima dolazi do sklapanja francusko-sovjetskog sporazuma i demonstracija od 14. jula 1935. u kojima je uzelo učesća više od 500.000 ljudi u Parizu i znatan broj i u pojedinim mestima unutrašnjosti. Izneti su i kasniji oštri sukobi demonstranata s fašistima u kojima ima i poginulih. Autorica ulazi i u problem obnove sindikalnog jedinstva. VII kongres Kominterne visoko je ocenio borbenu iskustvo Francuske komunističke partije za sindikalno jedinstvo. Pobjeda Narodnog fronta na parlamentarnim izborima 1936. prikazana je koncizno i sadržajno, uz ulaženje u ondašnju atmosferu i prikaz sastava vlade Leona Bluma.

Treći deo (146—212) ima naziv: »Vlada Narodnog fronta«. U njemu je veoma upečatljivo iznet tok štrajkova u Francuskoj po pojedinim industrijskim granama, u toku juna 1936, u kojima su učestvovala najraznovrsnije struke radnika da bi izvojevali svoja prava. Blum smatra skraćenje radne nedelje i uvođenje plaćenog odsustva radnika najznačajnijom merom svoga kabineta. J. Kravčenko podvlači da je iskustvo Narodnog fronta Francuske zapravo stvaralačka primena u novim istorijskim uslovima Lenjinovog učenja o savezu radničke klase i srednjih slojeva. Istovremeno je iznela protivrečnosti koje su postojale u

Narodnom frontu. Znalčki ulazi u suštinu devalvacije franka i šta se njome postiže: učvršćenje pozicija buržoazije, smanjenje realne plate radnika i rashoda na radničku klasu. Terete podnosi i sitna buržoazija. J. Kravčenko analizira kako dolazi do zaoštavanja borbe između krupnog kapitala i Narodnog fronta i zbog čega L. Blum podnosi ostavku.

U posljednjem, četvrtom delu (213—275) prikazan je raspad Narodnog fronta. J. Kravčenko prvo prati delatnost dveju vlada Šotana, a zatim zaoštavanje krize u Narodnom frontu. To je vreme stvaranja osovine Berlin—Rim—Tokio. Znalčki iznosi kako međunarodni događaji utiču na prilike u Francuskoj. Za Minhenski sporazum tvrdi da je bio signal za unutrašnju reakciju. Navode se podaci iz kojih se vidi kako dolazi do situacije da se godine 1938. gasi plamen Narodnog fronta koji je zapaljen 14. VII 1935. I štrajkački pokret toga perioda prikazan je veoma živo, interesantno i pregledno.

Na kraju knjige (276—280) je Zaključak, koji logično proizilazi iz čitavog izlaganja. Autorica zaključuje da je Narodni front, koji je sebi postavio za cilj objedinjavanje svih zdravih snaga zemlje protiv fašizma i krupnog kapitala, bio ne samo duboko demokratski no i duboko nacionalan i patriotski pokret. Narodni front je istovremeno bio nadahnuće u borbi španskog naroda od 1936—1939. i u borbi francuskog pokreta otpora. Stoga se s pravom smatra zorom nove epohe u istoriji francuskog naroda.

Knjiga sadrži popis izvora i literature u kome su prvo navedena publikovana dokumenta i službena izdanja, zatim štampa (kako centralna, provincijska, tako i sindikalna) časopisi, memoari, studije i članci (286—290). Na poslednjih je pet stranica indeks imena (291—295).

Delo J. Kravčenko zasnovano je na po karakteru bogatoj i provenijenciji raznovrsnoj objavljenoj i neobjavljenoj građi i obimnoj literaturi. Delo je pisano lepim stilom i vrlo je pregledno pa se čita kao lak istorijski roman. Prava je šteta što to delo koje je izdao Institut opšte istorije pri Akademiji nauka SSSR nema i rezimea na nekom od svetskih jezika.

Milica Bodrožić

V. J. LAVERIČEV, *Carizam i rabičij vopros v Rossiji*
(1861—1917 gg.), Izdateljstvo »Mislj«, Moskva 1972, 339.

Radnička je klasa kompleksan problem jer predstavlja jednu od osnovnih klasa kapitalizma koja se od svoga nastanka bori protiv eksploatacije, a za bolje uslove svoga života i za uspostavljanje diktature proletarijata. Stoga je radnička klasa, privredni faktor važan kao sociološki fenomen i politički činilac. Međutim, Laveričev sebi nije postavio zadatak da ispita radničku klasu Rusije u celini do izbivanja oktobarske revolucije, već je obradio samo jedan aspekt odnosa i delatnosti carizma prema radničkom pitanju za više od pola stoleća, od 1861—1917. Njegovo je delo izašlo u izdanju Glavne redakcije socijalno-ekonomske literature.